

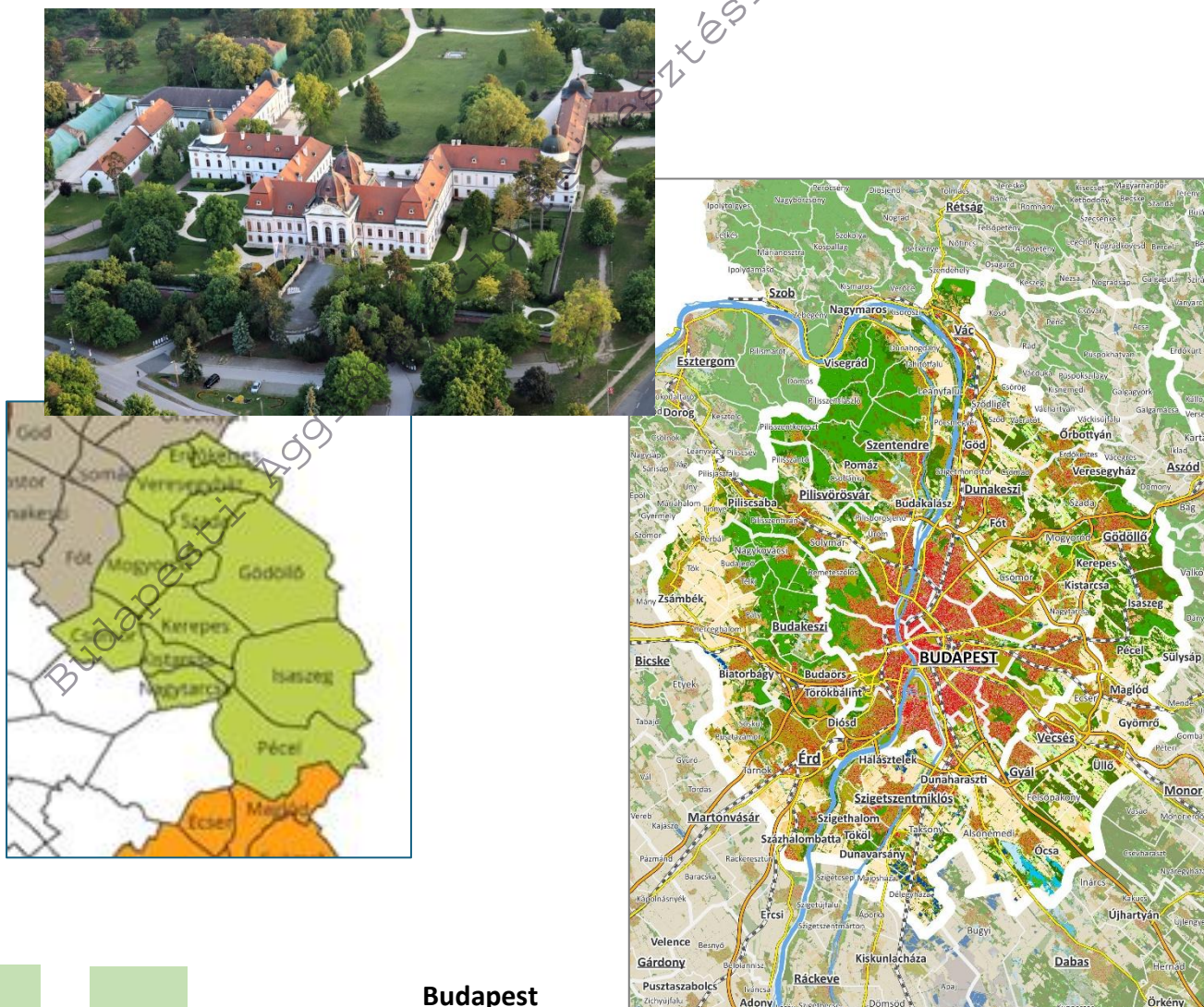
A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI
KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA

MEGALAPOZÓ TANULMÁNYOK

A Budapesti Agglomeráció keleti szektorának
vizsgálata a centrumtelepülési szerepkörökre
fókuszáltnan

Készült a Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Tanács megbízásából.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Budapest
2024. szeptember 30.

A BUDAPESTI AGGLOMERÁCIÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI
KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA

MEGALAPOZÓ TANULMÁNYOK

A Budapesti Agglomeráció keleti szektorának
vizsgálata a centrumtelepülési szerepkörökre
fókuszáltnan

Készült a Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Tanács megbízásából.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Készítette:	Pro Régió Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési és Szolgáltató Nonprofit Kft., a Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Tanács (BAFT) munkaszervezeté
Szakmai felelős:	Dr. Gordos Tamás szakmai igazgató Galli Károly vezető projektmenedzser, BAFT csoportvezető
Kutatásvezető:	Dr. Orosz György senior munkatárs

Budapest
2024. szeptember 30.

Vezetői összefoglaló

A Budapesti Agglomeráció területén a hivatalos, közigazgatási, térségi és települési határok számos esetben nem esnek egybe a valós, funkcionális társadalmi, gazdasági, szolgáltatási stb. határokkal, körzetekkel. Léteznek olyan jelenleg nem hivatalos térségi központok, amelyek a gyakorlatban lokális központi funkciót ellátó településekként működnek és funkcionálisan kiszolgálják a szomszédos településeket (pl. infrastrukturális, intézményi - oktatási, egészségügyi, szociális – piaci szolgáltatási stb. szempontokból).

Az elemzés célja és módszertana

Az előállított vizsgálati dokumentáció inputként szolgál a Budapesti Agglomeráció Kiemelt Térségi Koncepció és Program (Koncepció és Program) megalapozó vizsgálatához. Ugyanakkor arra is választ ad, hogy az alább ismertetett módszertan alkalmas-e a teljes agglomerációs térség központi szerepkörök mentén történő bemutatására.

Az elemzés keretében a szektoron belüli központi szerepkörök vizsgálatára kerül sor. A munka „pilot” jellegét az adja, hogy a Budapesti Agglomeráció keleti szektorára még nem készült ilyen jellegű és részletezettségű elemzés, továbbá az elemzés módszertana is kísérleti jellegű.

Az elemzés módszertana

1. A feladat (a pilot jellegét tekintve) a Budapesti Agglomeráció keleti szektorát, annak 11 települését kezeli célterületként.
2. A kutatást megelőzően már feltételezhető, hogy Budapest külső (és egyes belső) kerületei is a vizsgált települések esetében nagy valószínűséggel jelentenek központi funkciót a vizsgálat alá vont tématerületek tekintetében¹. A vizsgálat a kerületi kapcsolódásokra külön nem tér ki, hanem a centrum szerepkörök meghatározását kizárólag a keleti szektorba tartozó agglomerációs települések közötti kapcsolódási viszonyok mentén értelmezi.
3. Az elemzés háromszintű megközelítéssel dolgozik:
  - a) Kvantitatív elemzés a legfrissebb KSH adatok és egyéb releváns adatbázisok bevonásával
  - b) A települések elérhető fejlesztési programjainak vizsgálata a központi fókusz tekintetében
  - c) 2014-20-as EU pénzügyi ciklus gazdaságfejlesztési projektjeinek vizsgálata

---

¹ A feltételezést alátámasztja a BUDAPEST 2030 HOSSZÚ TÁVÚ VÁRSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ is, amely az alábbi két esetben (16. és 128. oldal) fogalmazza meg a peremkerületek lehetséges (al-)központi szerepkörét az agglomerációs települések esetében.

„A peremkerületi bölcsődék esetében a szűkös férőhely kapacitások miatt kialakuló feszültséget tovább növelik az intézményeket az agglomerációból érkező használók. (Ez a szituáció az óvodák esetében is fennáll.)” 16. oldal

„A hagyományos városközponti helyszíneket egészítik ki a kiemelt jelentőségű helyi központok, amelyek jellemzően kerületközpontok is. Esetenként a saját kerületükön kívül több szomszédos kerületet, néha agglomerációs települést is ellátnak, de elsődlegesen a helyi közszolgáltatásban, közigazgatásban, középfokú ellátásban meghatározóak, a legtöbb esetben alapfokú szolgáltatásokkal kiegészülve. Vonzáskörzetükből könnyen elérhetők és általában valamilyen kötőtpályás kapcsolattal is rendelkeznek. Ezek közül jelentőségét tekintve külön kiemelkedik az Őrs vezér tere, mint a város jól elérhető, a többenél jelentősebbnek tartott kereskedelmi központja, amely szerkezeti helyzete miatt a főközpont tehermentesítésében is szerepet játszik.” 128. oldal

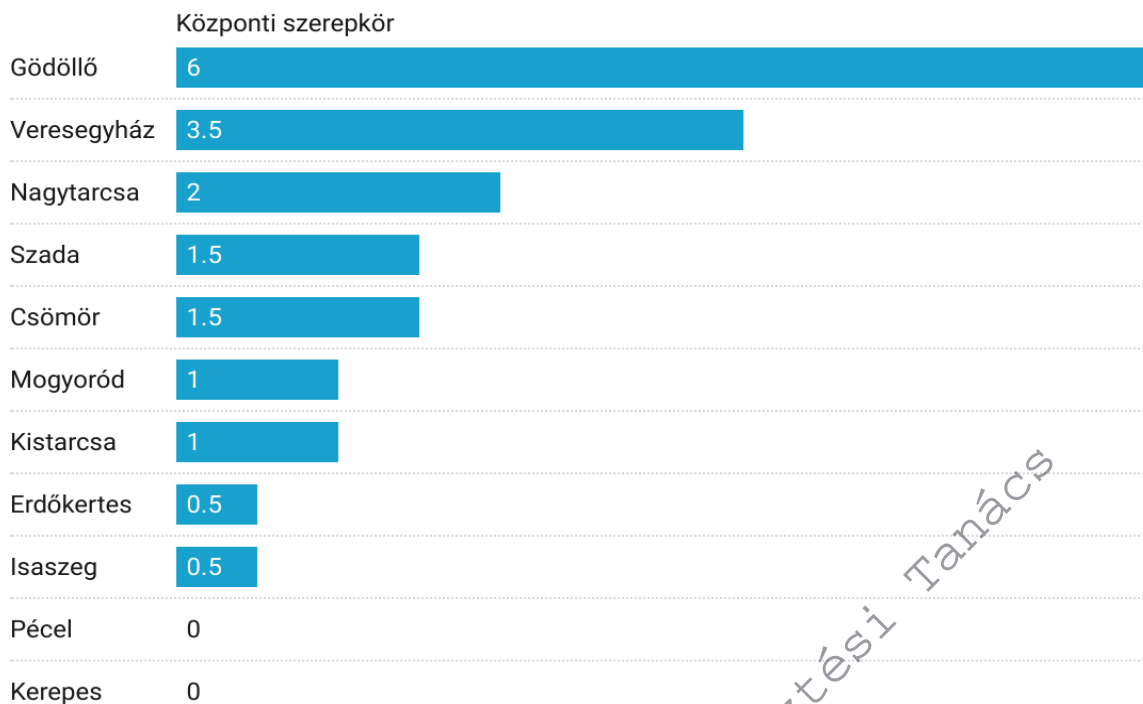
A vizsgálatok alapja a legtöbb tématerület esetében a Központi Statisztikai Hivatal 2022-es népszámlálási adatbázisa, illetve a változáselemzésekhez szükséges településszintű visszamenőleges adatsorok. Ezek mellett például az oktatás terén a KSH-tól független hivatalos adatbázisok is felhasználásra kerültek.

A kvantitatív elemzésen belül vizsgált témakörök és altémák

- Népeségyszám
  - lakónépeség
  - belföldi állandó elvándorlás és odavándorlás
- Oktatás, nevelés intézményei
  - bölcsődék
  - óvodák
  - általános iskolák
  - középfokú oktatási intézmények
  - felsőfokú oktatás
- Foglalkoztatottság
  - foglalkoztatottak
  - helyben foglalkoztatottak
  - helyben lakók és helyben foglalkoztatottak
  - naponta bejáró foglalkoztatottak
  - más településre dolgozni járók
- Egészségügy
  - háziorvosi és házi gyermekorvosi szolgáltatás
  - orvosi ügyeletek
  - járóbeteg szakellátás
  - korhízi ellátás
  - mentőállomások
- Vásárlás, kiskereskedelem
- Kulturális szolgáltatások
  - közművelődési intézmények
  - színházak
  - filmszínházak
  - rendszeres művelődési foglalkozások

A témakörök vizsgálatához felhasznált adatok elemzésekor előállt eredmények alapján az adott témakör és egyes altémák esetében kiválasztásra kerültek azok a települések, melyek központi, szolgáltatási viszonyban állnak más, a keleti szektoron belüli településsel. Ezen települési kapcsolatok mentén két szint lett elkülönítve, 1. szint és 2. szint, annak érdekében, hogy a központi szerepkört az egyes települések között árnyalni lehessen. Az 1. szinten azon települések kaptak kiemelést, melyek egyértelműen vezető szerepet visznek az adott témakör mentén, a 2. szinten pedig azok a települések kaptak kiemelést, melyek az adatok alapján csak kevésbé vannak lemaradva az 1. szinten kiemelt településhez képest, vagy valamely kategóriában meg is előzik azt.

Az eredményt képviselő értékek finomhangolását a pontozáson belül az egyes szint 1-es szorzóval való súlyozása, míg a második szint 0,5-es szorzóval való súlyozása biztosítja.

A települések központi szerepük szerinti pontösszesítése, felül a legmagasabb összegzett pontszámot elért településsel, saját szerkesztés

Az összesített pontozás alapján Gödöllő rendelkezik a keleti szektoron belül a legerősebb központi szerepkörrel. A város 6 témakörben (lakónépeség száma, oktatás, foglalkoztatottság, egészségügy, vásárlás, kulturális szolgáltatások) is 1. szintű kiemelést kapott. Gödöllőt követi Veresegyház 3,5 ponttal. Veresegyház az oktatás és a kulturális szolgáltatások terén lett kiemelve, illetve Gödöllő mögött végzett a lakónépeség számban, a foglalkoztatottságban és az egészségügyben. Nagytarcsa áll a harmadik helyen a lakónépeség növekedés dinamikája és a foglalkoztatottság kimagasló adatainak köszönhetően. Szada és Csömör egyaránt 1,5 pontszámra lettek értékelve. Szada az 1. szinten lett kiemelve a szektoron belülről bejáró foglalkoztatottak száma, a 2. szinten pedig a lakónépeségváltozás dinamikája alapján. Csömör pedig a bevásárlóközpontja és a kulturális szolgáltatások mennyisége alapján érte el a pontszámát. Mogyoród és Kistarcsa 1-1 pontot értek el az elemzés során. Mogyoród az oktatás és a foglalkoztatottság terén a 2. szinten kapott kiemelést, míg Kistarcsa a korháza miatt lett az 1. szinten pontozva. Pécel és Kerepes a szektoron belüli településekhez viszonyítva nem értek el pontszámokat a vizsgált tématerületeken belül.

A keleti szektor települései közül 7 településnek elérhető az aktuális fejlesztési programja. A dokumentumok központi szerepkörre vonatkozó elemzése arra az eredményre jutott, hogy Kistarcsa fejlesztési programja az egyetlen, mely végig viszi a központi szerepkörre való felkészülést a jövőképtől a projektekig. Gödöllő és Veresegyház esetében a jövőképben nem jelenik meg a központi szerepkör, ugyanakkor annak megtartására és erősítésére a célok, intézkedések és fejlesztési projektek területén is terveznek. Isaszeg a jövőkép és a célok szintjén tervez központi szerepkörrel, de nem rendel hozzá valós fejlesztéseket. Nagytarcsa, Pécel és Szada pedig egyáltalán nem törekszik térségi szerepkört átvenni, hanem a lakossági jólét elérését támogatják.

A központi szerepköröket vizsgáló KSH adatok elemzéseinek eredményeit a gazdaságfejlesztési projektek elemzése visszaigazolta. Gödöllő és Nagytarcsa gazdasági potenciálja látványos. Veresegyház helyzete, mint harmadik szereplő a gazdaság és foglalkoztatás terén szintén megállja a helyét.

A tanulmány kísérleti (pilot) jelleggel készült a fent ismertetett és az anyagon végigvezetett módszertan szerint. A pilot megközelítés arra is kereste a választ, hogy a módszertan alkalmas-e a teljes agglomerációs térség központi szerepkörök mentén történő bemutatására. Összefoglalóan ki lehet jelenteni, hogy a módszertan alkalmas a kitűzött szakmai célok elérésére és arra, hogy a teljes agglomerációs térségre elkészüljön az elemzés. A munka további tapasztalatait az alábbi pontok rögzítik:

- A központi szerepkörök és települési kapcsolatok vizsgálatához megfelelő alap a szektorok szerinti bontás.
- Jól érzékelhető, hogy a szektor mentén történő, azaz kis területi egységen belül sokkal részletesebb elemzéseket lehet végezni, mint egy nagyobb egység esetében.
- Az adatok legyűjtése és tisztítása már a 11 település esetében is hosszadalmas feladat volt. A többi szektorra alkalmazott elemzés során erre külön időt kell számolni még akkor is, ha a KSH-val folytatott értelmező egyeztetések nagy részét nem kell megismételni, azok a későbbi munkákba beépíthetők.
- Az elemzéshez a KSH adatokon kívül más forrásból származó adatokat is fel kell használni. Ilyen például a TÉRKÉPTÉR adatbázis, ahonnan a települési EU-s projektek adatait egyesével lehet csak letölteni és adatbázisba rendezni, hosszadalmas munka árán. Hasonló, de nagyon hasznos az oktatási témakör elemzésekor az Oktatas.hu és a sulinavigator.hu oldalakon elérhető adatok felhasználása, viszont számolni kell azzal, hogy ezen adatokat intézmények szintjén lehet csak hívni és egyesével elmenteni, ami szintén rengeteg időt és koncentrációs energiát vesz igénybe különösen városok esetében, ahol több általános iskola és középiskola is működik.
- A szektorok közötti településszintű átfedések akkor kerülnek előtérbe, amikor már több szektor elemzése zajlik. Az átfedések olyan témakörök mentén léphetnek fel, ahol konkrét települési viszonyokat, a bejárók lakhely települése mentén értékelünk. Ilyen például a bejáró foglalkoztatottak és tanulók esete, ha adatot kapunk a bejárók lakhely településére is nem csak azok számáról.
- A részletes elemzésekhez szükség volt olyan adatokra is, melyeket a Központi Statisztikai Hivatal csak térítés ellenében szolgáltat. Ilyen a fenti pontban említett „Bejáró foglalkoztatottak lakóhely települése”. Ez az adatbázis bár megnöveli az elemzés költségeit, ugyanakkor csak ezáltal lehet érdemi választ adni az adott térségen belüli települési szintű kapcsolatokra és folyamatokra.

- A Konceptió és a Program esetében is érdemes területi differenciáltságban gondolkodni, a szektorális felosztás mentén elkészíteni a megalapozó munkarész vizsgálatait és a programban megfogalmazandó célok, prioritások és intézkedések tartalmát.
- Az elemzésből származó tématerületi konklúziók közvetlen elemei lesznek a megalapozó munkarész SWOT elemzésének. Amennyiben valamennyi szektor esetében elkészül a központi szerepkör elemzése, akkor a SWOT olyan elvárt részletezettséggel bír majd, amely nem egyszerűsödik le a nagytérség szintjén és amennyiben szükséges, akár akcióterületi pontossággal tud intézkedéseket meghatározni.